

Winterconferentie - 2 maart 2024

Een vraaggesprek met Marieke de Vrij over de toekomst van de Biodynamische landbouw

Wim: Marieke de Vrij is voor sommigen van jullie een bekende, maar voor anderen is het een onbekende naam. Marieke heeft op zich wel een lange verbondenheid, of een oude verbondenheid moet ik zeggen, met de Biodynamische landbouw. Al ruim 25 jaar geleden heeft ze verschillende sessies verzorgd voor de BD vereniging. Nu we 100 jaar Biodynamische vieren is dit een goede reden om Marieke opnieuw uit te nodigen voor een aantal vragen. Het thema wat we hebben meegegeven is:

Uitdagingen voor een toekomstbestendige biodynamische landbouw in een turbulente wereld met tegenkrachten.

Marieke, ik ga jou uitnodigen om eerst iets over jezelf te vertellen, en ook over hoe jij aan jouw informatie en kennis komt.

Marieke de Vrij: Toen ik 25, 26, 27 jaar oud was heb ik een uitnodiging direct vanuit de onstoffelijke wereld ontvangen. Of ik mij open wilde stellen voor het vrijgeven van informatie, die zij belangrijk achten voor de menselijke evolutie. En dat ben ik gaan doen. Ik ben opgeleid door de onstoffelijke wereld, en ik denk zo vanaf mijn 30e, geef ik informatie vrij op talloze thema's. Dat is heel breed, het betreft het hele spectrum van de menselijke psychologische ontwikkeling.

Ik heb veel informatie vrijgegeven over dierenwelzijn, natuur en milieu, veel gewerkt op leiderschap, management, ja eigenlijk haast: wat niet? We zijn op dit moment bezig alle onderwerpen waar ik op gewerkt heb te bundelen. Alleen mijn werk is dus niet gebaseerd op Rudolf Steiner, maar op de directe inspiraties die nú vrijgegeven worden.

Ik ben bevraagd, vaak door voorlopers die bezig zijn met maatschappelijke vernieuwing. En ik heb veel gewerkt in specifieke vakgroepen, o.a. met artsen, met psychiaters en met deskundigen op diverse terreinen, om nieuwe kennis vrij te geven.

Ik heb indertijd gewerkt met Jan Diek van Mansvelt, er zijn indertijd ook meerdere artikelen van mij in Dynamisch Perspectief geplaatst. En ik heb zelf héél lang geleden, ik denk als ik terugkijk zoiets van 40 jaar geleden, op enig moment ook Rudolf Steiner ontvangen, met informatie zoals hij op dat moment keek naar wát er plaats vond binnen de Antroposofie.

Mijn kanaal is heel goed afgeschermd door mijn eigen onstoffelijke begeleiding, en dat houdt ook in dat het zeldzaam gebeurt dat ze mij toestemming vragen om iemand van daar het woord te gunnen. Rudolf Steiner is één van de weinigen geweest die zij voorgedragen hebben om toch direct door mij te mogen spreken. Dus, dat heeft grote indruk achter gelaten. En dat maakt ook wel dat ik me ook wel uitgenodigd voel, ook om in deze setting gewoon aanwezig te zijn, en te kijken wat de vragen zijn die bij jullie leven. De introductie wil ik hier bij laten.

Wim: Ja, dank je wel. Even voor de duidelijkheid, wij willen dit vraaggesprek opnemen, dat gaan we uitschrijven, zodat het straks voor iedereen beschikbaar is om het nog een keer na te lezen.

Marieke, ik start meteen met de eerste vraag, want we hebben een uurtje en dat is zó voorbij. Ik noemde het al:

De uitdagingen voor een toekomstbestendige biodynamische landbouw, ook in deze tijd met volop turbulentie. Wat kun je daar in algemene zin over zeggen?

Marieke: Ik zal tussentijds ook afstemmen, maar eerst zoals ik het zelf ervaar als ik invoel waar jullie mee uitstaan. Allereerst, jullie zijn een voorbeeldfunctie die anderen zal doen laten volgen in de tijd. En de voorbeeldfunctie is buitengewoon belangwekkend. Omdat wanneer de voorlopers-functie daarin niet zorgvuldig genoeg geprofileerd wordt, en met té weinig verbindingskracht naar derden toe uitgeschonken wordt, daar ook té weinig aanhechting vanuit de maatschappij plaats vindt naar de biodynamische landbouw.

Dus je kan in algemene zin benoemen dat de biodynamische landbouw, maar ook de Antroposofie in de breedste zin van het woord, een verinnerlijkings-proces vertegenwoordigt, wat soms zó verinnerlijkt is, dat het té weinig doorstroomt naar de maatschappelijke setting waarbinnen zij zich vertegenwoordigd weten.

Dus het voelt allereerst dat de BD-landbouw, maar ook de Antroposofie als geheel, de kenmerken van waaruit zij hun begeestering gedestilleerd hebben, en eigen gemaakt hebben, véél horizontaler gaan delen met de samenleving als geheel. En nu zijn de interactie-vormen vooral op elkander gericht in scholing van bewustzijn. Daarmee geef je elkaar veel, maar het ondersteunt té weinig het doorstromend effect daarvan naar de buitenwereld toe.

En de kunst is, om degenen die buiten de Antroposofie hun bewustzijns-ontwikkeling doormaken, en het maatschappelijk bestel waartoe je nou eenmaal behoort, om een taal

te ontwikkelen die verstaanbaar is naar hen die niet de gelaagdheden van de taal eigen zijn, die Antroposofen opgenomen hebben in hún onderlinge taalgebruik.

En dat is héél belangwekkend, want hoe bouw je je taal om in verstaanbaarheid naar hen die té weinig weet hebben van de geesteswerelden waar jullie je onderzoek op richten. Want je dient als het ware de spreekbuis te worden namens de geesteswereld waar je je dienstbaar toe verklaart.

Hoe doe je dat? Nou ik werk natuurlijk al héél lang inspiratief in allerlei vakgebieden, óók hele reguliere vakgebieden, en vooral ook de vakgebieden waar ik geen voorkennis van heb. Ik weet al vanaf héél jong, dat ik niets dien te lezen. En dat is heel uitzonderlijk in deze maatschappij: iemand die géén boeken leest, géén tijdschriften leest, en ga zo maar door. Dus ik ben wél bewust van de actualiteit in de hedendaagse maatschappij, dát dien ik te weten, maar ik ben níét een product van de opbouw van kennis. Alles wat ik vrij geef komt voort vanuit doorleving, allereerst vanuit wat met mijzelf heeft plaatsgevonden en is geïnitieerd door de inspiratie-stromen waarmee ik in verbinding sta.

En de kunst is horizontaal te blijven communiceren, je geeft iets vrij zonder overtuigingskracht. Als iemand aangeraakt wordt op zielsniveau, dan wéét de ander dat het klopt. Dus de kunst is: Spreek van ziel tot ziel. Overtuig niet. Geef vrij. Wees grenzeloos in je hartsruimte tot een ander ook die jou niet verstaat. Je hoeft niets te bewijzen, je hoeft alleen maar te zijn met dát wat jij doorleeft hebt. En als je de taal van doorleving spreekt, dan is er geen weerwoord. Want jij mag uniek uitdrukken wat jij je eigen gemaakt hebt.

En vanuit wélke richting dat ook komt, vanuit de Antroposofie, of vanuit bepaalde geloofsrichtingen, of bepaalde belevingsvelden die mensen eigen geworden zijn omdat het leven zélf hen daartoe opgeleid heeft, dáár zit de hoogste zeggingskracht. Dus wanneer je deelt dát wat geworden is in jou, dan heb je de meeste 'credits' (kredieten), bij hén die luisteren.

Terwijl als je in overtuiging spreekt, dán ga je een ander ook téveel in structuur benaderen, waardoor die niet meer zelf kan ervaren. Bijvoorbeeld wanneer je vanuit de Antroposofie verkondigt dat het alleen maar zus-of-zo ontwikkeld kan worden, en dat het in die-en-die structuur opgebouwd is, dan leg je iets vast, terwijl er óók in die onstoffelijke wereld grenzeloze ruimtes zijn die niet door structuren gebonden zijn.

Allereerst is dit belangrijk. Ik ga verder kijken, want de vraag is ruimer dan dit stuk alleen. Om aan te hechten op mijn persoonlijke ervaring met Rudolf Steiner, wat mij verbaasde was toen de verbolgenheid die middels zijn best indrukwekkend betoon over kwam, over dat er steeds meer hang kwam naar dogmatisering van zijn kennis die hij vrijgegeven had.

En de nadrukkelijkheid waarmee hij liet weten dat het een proces in ontwikkeling was, waar hij de basis voor neergelegd heeft, ten bate van de verdere ontwikkeling van mensen die daar ook weer geïnspireerd op door zouden ontwikkelen. En dat is mij het meest bijgebleven. Zijn zorg omtrent de vasthoudendheid in de vorm, zoals hij het gebracht had, niet omdat dat niet waardevol was, want het had een enorme betekenis, maar het was de betekenis die op dát moment in deze vorm gebracht kon worden.

En dat de toekomst initiaties die nodig waren om dit hele proces verder uit te ontwikkelen, aan de creatieve geesten van de nieuwe tijd na hén gegund waren.

En zijn oproep, dat is me áltijd bijgebleven, met wat voor ontzag hij dat bracht.

We zaten als leden van de groep Spirituele Pedagogiek bij elkaar en we waren volstrekt stil daarna. Voor mij was het zó uitzonderlijk om zo'n letterlijke... ik bedoel ik ben heel afgeschermd, het is heel zelden dat de begeleiders zeggen, ben je er oké mee dat iemand tot jou spreekt omdat er iets gezegd moet worden. Dus ook voor mij persoonlijk met méér dan 40 jaar ervaring is dit écht een unieke gebeurtenis geweest. Deze beleving, die zal ik ook nooit meer van me afleggen, maar ook die verantwoording om het uit te spreken.

Wim: Wat dat betreft past het prima bij het thema van vandaag, onderzoeken wat dóór ontwikkeld wenst te worden. Je geeft aan dat het voor de creatievelingen vooral van belang is om dat te gaan ontdekken. Hebben wij dat als mensen zelf te ontdekken, of kun je ons ook nog een paar tips meegeven wát er dan doorontwikkeld zou moeten worden?

Deze periode wordt de afstemming bij menig mens vergroot, als het in zijn mogelijkheden ligt, om gevoelige belevingsvelden van dieren en plantengewassen gewaar te worden. Maar dat dient zó onvoorbedacht te zijn, mensen dienen zó getraind te worden in innerlijk leeg te kunnen zijn, in een heldere leegte te rusten, dat ze zich tijdelijk kunnen inleven of mee in het leven meegenomen worden van het dier of het gewas waar men mee uitstaat.

En dan zijn er de ervaringsmomenten, die raak je nooit meer kwijt. Ik heb het bijvoorbeeld eens meegemaakt met een grashalm. Ik weet hoe een grashalm zich van

binnenuit voelt. Wat een kracht dat is, wat een flexibiliteit er in het gras zit. Wat er gebeurt als het afgemaaid wordt.

Dat hoeft niemand mij meer uit te leggen, die ervaring is eigen. Ik weet ook dat ik op een gegeven ogenblik 's avonds in de schemer door een bos liep naar een open plek, en al tijdens het hele gaan langs al die bomen voelde ik me zó begroet worden door de bomen. En er kwam een open veld omringt door bomen en ik werd zó welkom geheten, ik heb werkelijk geknield voor de bomen in het weten dat ik een opdracht had, óók naar de natuur. Ik heb later ook op Natuur en Milieu gewerkt.

Dat zijn ervaringen die kan je niet verzinnen, die worden je op de één of andere manier geschonken, maar het heeft tóch te maken met de openheid van geest waar je 'Ik' rust in nederigheid. En waar het denken leeg is. En waar het natuurlijke 'Ik' aan het sturen is, wat contact heeft met de ziel. Waardoor je op zielsniveau aangesproken kan worden, dus het is niet het 'aangekleedde Ik', waar we mee opgetuigd worden in ons dagelijks leven, waar je allemaal aan zou moeten voldoen. Alleen jouw natuurlijke eigenheid biedt de verbinding met de ziel, en van daaruit dat je ook zielsinformatie van dieren kan aanvoelen, of van de natuur.

En dat is écht ingrijpend. Ik heb bijvoorbeeld gewerkt op de gevolgen van de grootschalige ruimingen van vee ten tijde van de varkenspest en de MKZ uitbraak. Als je dan helemaal in het veld van de dieren bent, in die collectieve velden, als je dan de kennis vrij moet geven om te weten hoe het hen vergaat en hoe in de geestelijke wereld hun verwerkingsprocessen plaatsvinden, dan ben je even geen mens meer. Het hele mens-eigen lichaam valt af. Je bent aanwezig in het veld van het dier en je moet het zó diep ervaren om vervolgens er zodanige taal aan te geven dat mensen het verstaan. Het is een ánder belevingsveld.

Dus de kunst is dat je je innerlijke leegte ook dient te vertrouwen wanneer je natuurlijke 'Ik' goed uitgelijnd is. Je kan niet leeg worden terwijl je een wiebelkont bent, om het zo maar te noemen, het moet een goeie gronding hebben.

Wim: Persoonlijke ontwikkeling is één van de thema's van de poster van de collegiale toetsing. Dus dan zou dit dus juist een aandachtspunt richting toekomst moeten zijn, deze vaardigheden méér te gaan ontwikkelen?

Marieke: Ja, dat heeft zéker ontwikkelingsvaardigheden in zich. Ik merkte het vanochtend ook toen we hier waren, dan is hier meteen bij het begin van de bijeenkomst een prachtige mooie sfeer. En die sfeer nodigt uit tot verdiept ervaren. En er zijn heel

veel mensen hier in deze zaal die dat voor een stuk al eigen zijn, anders krijg je niet zo'n sfeer met elkaar. Dus jullie hebben al kwaliteiten ontwikkeld die een doorontwikkeling vragen. Maar de ontwikkeling vraagt tegelijkertijd aan jezelf dat je niet overvraagd wordt door al je dagelijkse taken. Dat je dus rustmomenten nodig hebt, voor die ontwikkeling die daarna weer volgt.

Ik heb 7 jaar lang dagelijks gemediteerd, yoga gedaan, en waar het nodig was weer opnieuw gemediteerd, omdat ál die initiaties waar je door gaat dat nodig maken. Ik was overdags ook moeder met drie kinderen en had een praktijk. Je hebt écht hele verdiepte verstillings-momenten nodig om uitgelijnd te zijn, je dient in jezelf te zakken waardoor de informatie úit jezelf omhoog komt.

Wim: We hadden net met een paar mensen een korte voorbereiding over welke vragen interessant zijn voor dit programmaonderdeel. Daar kwam ook naar voren dat we wellicht elkaar meer zouden moeten steunen en elkaar bevragen. Één van de mogelijkheden die we daartoe binnen de BD hebben is de collegiale toetsing. En daar zie dat men ook kritische vragen aan elkaar stelt, en anderzijds elkaar ook prikkelt om volgende stapjes te zetten. Kun je ons daar nog wat tips of suggesties meegeven, hóé het steunen nog meer zou kunnen, en zeker ook in de gepolariseerde samenleving waar we momenteel in zitten.

Marieke: Ja. Dat viel me bijvoorbeeld op in jullie programma, dat er steeds het woord 'discussie' staat. Ik zou zeggen, maak daar dialoog van. Het gaat om open vraagstelling. Het is uit de tijd om te discussieren. De nieuwe vorm is dialoog. En dan stel je geen kritische vragen, maar open vragen. Je stelt de vraag: 'Waarom doe je zoals je doet?' En dan heb je een luisterend oor. En een dialoog gaat nooit over degene die wint omdat hij de beste argumenten heeft, maar dialoog gaat over wat is de kwaliteit van de doorleefde ervaring? Dát telt!

En het verzamelen van wat er in de dialoog geschiedt, is niet méér dan de optelsom van alle aanwezigen in de verslaglegging. Dus ook zĳ die niet de hoofdmoot vormen in de verslaglegging, zijn wél beluisterd en zijn meegenomen in de verslaglegging. Zodat als een bepaald plan niet werkt, je weer gaat kijken naar hén die niet de meerderheidsstemmen hadden, maar wellicht een vorm van informatie aangeboden hebben die nú wél méér rechtsgeldigheid lijkt te hebben voor het algemeen gemiddelde.

Dus discussie zou je eigenlijk moeten mijden binnen de biodynamische landbouw, maar dialoog toepassen. Met open hart communiceren en verdiept luisteren staat centraal.

Wim. Ja, heel mooi. Ik mag dat mezelf aanrekenen, ik heb niet voor niks een dialoogopleiding gevolgd (gelach in de zaal), en ik had het al teruggekregen van andere aanwezigen dat het woord 'discussie' niet de juiste benaming is. Een les voor de volgende keer.

Nog even een stap van BD boeren naar hun relatie met gangbare collega's. Je noemde net: Je stem laten horen is erg belangrijk. En ik merk de laatste jaren dat mensen zich inhouden. Dat er onderling niet meer zo open gepraat wordt. Het voelt alsof er een zekere angst onderzit. Kan je daar nog iets meer over vertellen? Van hoe je te verhouden tot andere groepen die er héél anders in staan en zich ook vaak bedreigd voelen in hun bestaanszekerheid. Dan kom je dus op hele elementaire zaken. Hoe kun je daar zo goed mogelijk op inspelen?

Marieke: Ja, mijn ervaring is dat er zowel in de buitenwereld als in de geesteswereld allerlei gelaagdheden bestaan die allemaal eigen uitdrukkingsvormen kennen. Mijn scholing en motto is altijd geweest om alles recht in de ogen aan te kijken vanuit een open hart. En zowel in die onstoffelijke wereld, als in de buitenwereld, is het een enorme scholing om dat waar de tegendruk het sterkst is, het áán te kijken! Met open vizier je ertoe verhouden, en je hart zover als het je lukt open te houden. Maar dat hoeft niet onbegrenst te zijn dat als (te veel) negativiteit naar je toe komt. Ik heb het dan vaak over flexibiliteit van het auraveld.

Als je goed in eigen balans bent kan je auraveld ongelofelijk ruim zijn, maar ook weer heel dichtbij getrokken worden als het nodig is. Als je iets ontloopt, zal je het later nóg erger tegen komen.

Dus de kunst is: Hoe stel je je open voor het tegenwicht wat de maatschappij aanbiedt? Wat jullie scholing verhoogt is om steeds méér in taal en in verbindingskracht dát op te zoeken wat nu tegenwerping geeft.

Een voorbeeld uit mijn persoonlijke leven. Zo had ik een buurman die duizenden keren niet groet. De oefening is de ander elke keer weer vriendelijk te blijven begroeten, terwijl de ander nors voorbij loopt of het gezicht afwendt. Het zit in die kleine dingen.

Ik heb ook wel lezingen gegeven op plaatsen waarvan ik wist dat er een andere mening heerste. Maar ik wist dat ik het te doen had van binnen uit, om helder te verwoorden waarvan ik wist dat het wezenlijk belangrijk was. Je wordt gewoon getoetst óók in je eigen ervaringswereld, om te staan waar jý in gelooft! Het enigste wat je écht moet loslaten is overtuigingskracht naar anderen. Je geeft vrij dát wat je doorleefd hebt. Niet méér, niet mínder.

Vanochtend kwam het via een zijweg aan de orde, maar ook ik heb veel aan de scholing gehad, bijvoorbeeld over de valse nederigheid van mijzelf. Dan dacht ik: 'Wie ben ik nou om dit werk te mogen doen?' En dan zei ik tegen die onstoffelijke wereld: 'Waarom hebben jullie mij nu toch uitgekozen?'. Ze hadden toch wel iemand beters kunnen vinden. Nou... (lacht) dat waren hele mooie zinnen die gelijk kwamen. We zijn menselijk, en in het menselijke dient het te worden. Als er geen herkenningsgrond is in je menselijke aard, hoe moeten mensen dan nog werken met wat je vrijgeeft? Een beetje onzinnig. Ik merkte toen ik Rudolf Steiner doorkreeg, die had ook écht wel een menselijke aard. Écht! Dat mag je van me aannemen. Ja! (lacht). Hij was nóg verbolgen (red: zelfs 100 jaar na zijn heengaan) over de dogmatiek die plaats gevonden had.

Nou ik ben óók menselijk en faalbaar. Het mooie is, dat alléén wanneer je vrijgeeft waarvan je helemaal innerlijk in zuiverheid naar jezelf toe weet: 'Dit is zoals ik het ervaar', dán spreek je het uit. En je spreekt net zo oprecht uit jouw eigen onzekerheden. Dát maakt het menselijk. Ik zal nooit iets benoemen als ik daar niet in mijzelf... ja ik zou zeggen als het weten onvoldoende diep gevallen is, dan laat ik dat zien dat het niet diep genoeg gevallen is. En daar waar het helemaal stáát als een huis, ben ik er ook héél eerlijk in. Dát is belangwekkend.

Allereerst, je voelt op een gegeven ogenblik wanneer je vanuit een verdiepte laag vrijgeeft. En die verantwoordelijkheid is giga. Dus echt, als ik nieuwe vakkennis vrijgeef, of ik werk op wélk terrein dan ook, het is een immense verantwoordelijkheid. Maar als ik het niet doe, wie doet het dan? En jullie voor jullie vakterrein. Voor wat júllie vermogen is. En daar heb ik een groot respect naar, want jullie zijn voorlopers die bewust de maatschappij spiegelen. Dat er méér is dan dat je voorbij het uiterlijk oog waarneemt, en dat er ering naar voedsel en naar dieren en naar planten- en bomenleven dient plaats te vinden, en naar de insectenwereld. Als júllie gemist worden dan wordt er pas écht wat gemist! Dus als jullie het niet doen, wie doet het dan wel? Ja?

Reactie deelnemer: Een hele mooie vraag! Wie dan wel?

Wim: Ik ga naar een ander onderwerp. Je hebt heel veel gewerkt op Dierenwelzijn. Je hebt je ook ingeleefd in dieren, van binnenuit gevoeld wat ze beleven.

Één van de zaken die mij erg is bijgebleven is dat je altijd aangaf dat dieren een zekere offeringsbereidheid hebben, maar dat daar wel grenzen aan zitten. Kun je daar nog wat over zeggen?

Marieke: Ja, wat me daar nog heel erg in bijstaat is een bijeenkomst waarin de onstoffelijke wereld aan het uitleggen was dat bij de consumptie dieren (red: vee dat

door mensen -en huisdieren- geconsumeerd wordt), dat bij steeds meer consumptie dieren de natuurlijke argeloosheid en lankmoedigheid aan het verdwijnen was. En dat stond er voor dat het natuurlijk belevingsveld waarin ze nog een soort vertrouwen hadden naar de mens, dat ze dat vertrouwen aan het kwijtraken waren.

Een dier dient in onbezonnenheid te mogen leven in een zijnskwaliteit. Als die zijnskwaliteit van de dieren aangetast word en nóg meer aangetast gaat worden, dat als we daar té weinig bij stil staan, dat het hele grote gevolgen zou geven en hebben, uiteindelijk ook weer naar de mens toe.

Want als je een unieke kwaliteit van mensen en van dieren niet serieus acht, dan doe je een wezen en een veld van wezens zó tekort, dat daarmee ook een soort vergankelijkheid aangewakkerd wordt. Daarmee is ook hun bestaansrecht aangetast. Ja, het heeft op mij diepe indruk achter gelaten, ook de waarschuwingen vanuit de onstoffelijke wereld. Want als we niet tijdig die boodschap oppakken dat dieren ziektes ontwikkelen die op den duur ook op mensen overgaan. En die zullen ook niet mis zijn.

Dus we kunnen nog heel veel betekenen om dat te weerhouden. Maar we zijn ook wel ver gevorderd op het pad van overvraging. Het is heel duidelijk dat de dierenwereld bereid is tot offering, maar wij vragen misplaatst zóveel offering aan de dierenwereld, dát kan niet onbestraft blijven.

Wim: En daarbij hoort ook het natuurlijk gedrag mogen blijven vertonen als een belangrijke voorwaarde?

Marieke: Ja.

Wim: En dat betekent bijvoorbeeld ook niet ongelimiteerd de melkproductie verhogen, óók daar een maat in weten.

Marieke: Ja. Het zit in allerlei zaken. Ik heb bijvoorbeeld 600 pagina's vrijgegeven over 'de Kip' alleen al. Bij een broedende kip moeten de eieren gewisseld worden, zodat eieren die koud worden weer naar het midden gebracht worden. Bij die doorgeving ben ik méér kip als mens, en dan voel ik dat allemaal aan. (lacht).

En dan daarna stel ik me af op al die eieren die uitgebreed worden onder lampen, en ál die verweesde kuikentjes die er uit komen. En de massaliteit daarvan.

Het is verschrikkelijk werk om dat te doen op zo'n moment, om daar taal aan te geven.

En in die tijd gingen dan ook nog de mannelijke kuikens, de haantjes, door de

versnipperaar, tegenwoordig worden ze dan voornamelijk vergast, maar het is haast ondoenlijk om in dat belevingsveld te zitten. Kunnen jullie je dat voorstellen?

Als ik dan naar huis reed in mijn auto in mijn eentje, dan was ik een-derde mens, een-derde kip en een-derde nog het contact met die onstoffelijke wereld, en dan had ik maar één zin: 'En dít noemen ze welvaart'. Weet je wel, zó ontgoocheld was ik, ja.

Wim: Ik wil ook graag de ruimte geven aan de mensen in de zaal om hun vragen aan Marieke voor te leggen. Wie heeft er een vraag?

Deelnemer: Dat laatste stuk van Dierenwelzijn. Geldt dat dan ook binnen de Biodynamische wereld?

Marieke: Hele mooie vraag, daar ga ik op afstemmen.

In veel mindere mate, met dien verstande dat wat de biodynamische landbouw placht te doen, is dat het dier zijn wezenlijke rechten behoud om dierwaardig te leven. Echter ook hier geldt, dat dieren vaak nog té dicht op elkander gehouden worden voor hun natuurlijke drang in samen zijn. Soms dienen ze zich nog té veel tot elkander te verhouden. Ondanks de 'kudde-drift', hebben ze óók individuele ruimte nodig. En dáár is ruimte voor verbetering.

Dan kijk ik even apart naar de kippen. Dan beperk ik me even tot 3 hoofdcategorieën landbouwhuisdieren.

Jullie hebben daar een enórmе voorsprong op in relatie tot de gangbare landbouw huisdieren. Echter, binnen de biodynamische landbouw worden ook dezelfde gedragsregels opgelegd, bijvoorbeeld voor de vogelgriep. En dat maakt dat ook veel boeren dat met lede ogen aan zien, omdat ze hun kip meer ruimtelijke vrijheid gunnen, en ook de sociale ordening van de kippen en wat zij daarin behoeven, daarin té weinig tot hun recht kunnen laten komen.

Maar het mooie is wel van de biodynamische boer, dat hij zijn intentie heeft om het zo goed mogelijk te doen. En deze diersoorten vangen de intentie van de boer op. En dat vergoedelijkt héél veel. Dus zeg maar als een boer heel erg uit is op financieel gewin, en de dieren steeds meer beperkingen oplegt, dan voelen de kippen dat scenario hangen in het veld.

Misschien een voorbeeld. De legbatterijen zoals die voorheen waren, daar heb ik indertijd een rondleiding gehad. Ik vermoed dat Jan Diek van Mansvelt er ook bij was. Er waren meerdere dierenartsen en andere mensen om mij heen, want de organisatoren hadden

bedacht: Marieke is niet opgevoed met kippen, wat weet ze nou van de kip, we moeten een rondleiding geven in Barneveld. Zo zij het. Dus ik liep met zo'n heel peleton daar mijn rondleiding te krijgen. Ik kom daar bij die legbatterij en zag ál die hokken gestapeld op elkaar. En vanaf het begin zag ik... ik heb periodes dat ik heel erg helderziend ben, dat de luchtpijp van de kippen daar door de slokdarm helemaal bekneld raakten. Ze hadden allemaal last van zuurstoftekort.

En ik liep langs de dierenarts die daar werkte in Barneveld, en zei: 'Joh, je weet hoe ik werk, ik kan er niks aan doen, maar ik krijg alsmaar die beelden'. Ze zegt: 'Dat kan helemaal niet want ik doe al 30 a 40 jaar secties, en ik heb dáár gewerkt, en dáár, en ik doe dagelijks nóg secties bij kippen die overlijden.' Dus ik denk: 'Nou, ze zal wel gelijk hebben, ik loop door.' En die beelden blijven maar komen.

Ik zeg vervolgens: 'Kan je er iets aan doen misschien, door mij te laten zien dat ik het niet goed heb? Want, die beelden blijven komen en ik ben gewend naar mijn beelden te luisteren.' Ze zegt: 'Weet je wat, ik haal 2 dode kippen uit de legbatterijen leg ze op de autopsie tafel. Nou, prachtig hoe een kip er van binnen uit ziet, dat had ik ook nog nooit gezien, en vervolgens bleek het te kloppen wat ik zei. Maar dat is dus het punt. Kippen kunnen niet communiceren: 'Ik heb zuurstoftekort'.

En daarvoor zijn jullie, en ik, en anderen nodig in jullie aanvoelingsvermogen waar de dieren mee te maken hebben, wat ze niet in mensentaal ons kunnen geven. En daar zit ook een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, ik denk óók vanuit de Antroposofie met name, omdat jullie het dier niet als een ding zien. En niet als een product.

In deze tijd worden bijna alle landbouwhuisdieren productmatig gefokt, en vervolgens zeggen boeren: 'Ja ik hou zo van mijn koeien, of van mijn kippen.'

Wij wonen naast een kippenhouderij, die 90.000 kuikens per 6 à 7 weken vermeerdert, hoe kun je nou individueel van al die kuikens houden? Snap je? Ja, dus dát moet duidelijk gemaakt worden.

Vraag deelnemer: Ja ik heb ook een vraag over de rol van het dier in de biodynamische landbouw. Spelen landbouwhuisdieren een essentiële onmisbare rol in de BD landbouw?

Wim: Een hele actuele vraag.

Marieke: Ja dus de actuele vraag is: Spelen landbouwhuisdieren een belangwekkende rol binnen de Biodynamische landbouw? En is dat ook blijvend van aard?

Dieren voegen iets toe aan ieder landbouwbedrijf. Ze zijn betekenisvol gezien hun aard. En die betekenis strekt zich veel verder uit dan dat mensenogen kunnen waarnemen. Ze

staan in contact met alle levende velden van aanwezigheid, en via hun resonantie en wederzijdse interactie, onderhouden ze óók op een geestelijk niveau een veld wat méér dynamisch is dan met het ontbreken van dierenleven daarbinnen. Dat maakt dat landbouwproducten in de breedste zin van het woord allemaal méér aan intensiteit doorontwikkelen in nabijheid van dieren, dan zónder dieren.

Tegelijkertijd houdt dat ook een hele bijzondere verantwoordelijkheid in. Omdat deze dieren óók gezien wensen te worden, met name door de mens, in wat hun wezenlijke aard is. Daarin bieden ze zichzelf aan ter verkenning, maar zij wensen ook een ering daarvoor te ontvangen, omdat een deel van dit dier uit het dierenrijk bereidwillig is offeringsgezind de mens nabij te zijn. Maar de mate van offering en de vorm van offering, en op welke leeftijd, dient niet de mens alléén te bepalen. Dat dient in het interactieveld tussen mens en dier plaats te vinden, zoals het dier in interactie staat met de velden die ik daarvoor benoemd heb.

En wat nu nog gemist wordt heden ten dage is het interactieveld met het dier en de mens, wanneer zijn offeringsbereidwilligheid dáár is, en wanneer zijn leven genomen mag worden. Tot nu toe gebeurt dat eigenlijk meer vanuit een standaard overweging. En jullie zullen er al gevoeliger voor zijn, maar in de gangbare landbouw is dat helemaal niet aan de orde.

Ik geef al heel lang het pleidooi, en Wim weet dat ook, hoe belangwekkend het is dat er bijvoorbeeld ook oude dieren blijven leven, zodat het bewustzijnsveld van die diersoort nog weet heeft van wat ouderdom is, wat natuurlijk sterven is, maar bijvoorbeeld ook dat er ergens nog kuddegedrag is. Want de wijze waarop bijvoorbeeld in Nederland in algemene zin zoveel dieren gehouden worden, maakt dat het herinneringsveld van het dier uitstervende is, omdat de snelle productie en de generaties die elkaar zo snel opvolgen, zónder een goede geschiedenis te schrijven, eigenlijk een deel van de geschiedenis losrukt van de nieuw geboren.

Een ander iets, ik heb heel veel op mens-ontwikkeling gewerkt, en bijvoorbeeld ook op borstvoeding bij vrouwen als mens. En dan zie je dat een vrouw die borstvoeding geeft, die geeft via het zog óók herinneringsvelden mee uit de vrouwengeschiedenis aan de pasgeborene. Heel speciaal.

En als je dan je voorstelt dat het kalf van de koe doorsnee niet de moedermelk krijgt, van haar geschiedenislijn eigenlijk ook weggehaald wordt, dan zie je ook dat daar energetisch iets gebeurt wat in het bewustzijn van het nieuwe kalf íéts verandert. En als

dit kalf straks ook jongen op de wereld zet, en het mag op haar beurt óók niet zelf zogen, dan doet het wéér iets met de doorbreking van de generatielijnen. Dus we halen iets weg van de bezieling van een procesmatig doorwerken door de generaties heen. Nou en zo liggen heel veel van die details die nog te weinig aandacht krijgen.

Wim: Is dit voldoende zo, of roept het nieuwe vragen op?

Deelnemer: Zeker roept het nieuwe vragen op.

Wim: Wellicht op een ander moment, ik zie nog heel veel vingers.

Nieuwe deelnemer: Ja ik heb wel een vraag. Rudolf Steiner heeft 100 jaar geleden ook hele belangrijke sociale inzichten gegeven. En als we zeg maar, voor de maatschappij structuur als geheel, kijken hoe dat zich sindsdien ontwikkeld heeft, dan is het in een zeer krasse tegenstelling met wat hij als ideaal heeft geformuleerd. Dat is bij mij persoonlijk altijd een heel groot spanningsveld, ik verdiep mij juist altijd heel intensief in die sociale inzichten van Steiner, die zijn nu heel héél actueel, maar het is één groot onmacht gevoel wat ik daar krijg, want de wereld lijkt in een razend tempo steeds gekker en absurder en er van af te bewegen. Maar misschien heb je wat tips voor de mensen hier in de zaal, van hoe kunnen we in deze tijd ja, dat spanningsveld vruchtbaar aan gaan, en deze hele belangrijke sociale inzichten toch zo goed mogelijk, zoals wij hier nu zitten weer vruchtbaar maken, of zo goed mogelijk vruchtbaar maken.

Marieke: Ja. Een belangwekkende vraag. Allereerst, mijn eigen ervaring is zolang je je blijft inzetten voor het goede, ben je nog weerbaar voor wat niet goed gaat. Als je een kijker wordt, en nog alleen maar een beschouwer, wordt je moedeloos. Elke keer, ik heb ook gewerkt op nieuwe therapieën voor mensen die gemarteld zijn, vluchtelingenwerk, ik heb heel breed gewerkt, en op héél veel onderwerpen, waar veel mensen het liefst hun ogen voor zouden willen sluiten. Maar als je iets goeds toevoegt, ontvang je kracht om door te gaan.

Dus afhaken, hoe begrijpelijk het ook is vanuit ontmoediging, maakt je geestkracht niet vitaler. Wél tussentijds de juiste rust inlassen, en stiltemomenten, om weer de ondersteuning te krijgen, waaronder vanuit die ontstoffelijke wereld, om dóór te gaan met waartoe jij je persoonlijk opgeroepen voelt. En dán krijg je vaak bijval in allerlei vormen die jou fysiek en psychisch steunen. Maar je hebt voldoende stiltemomenten daarvoor nodig. En leeg durven te worden.

Nou dan de huidige maatschappelijke ontwikkeling. Het is een enorme spiegel van het onvermogen van vele mensen om zich anderssoortig te gaan tonen omdat de vorm van

aanpassing aan elkaar zó hoog opgelopen is, dat de persoonlijke differentiatie als uniek wezen in gebreke is gekomen.

Met andere woorden, we zijn allemaal zó uniek verschillend, en de aanvliegroutes van hoe we onze ontwikkeling doorlopen is persoonlijk zó verschillend, dat past te weinig in wat in massaliteit binnen het onderwijssysteem ingebracht is, in meerdere onderwijssystemen, in consumenten gedrag, in scholingsbehoefte, en ga zo maar door.

En de mens heeft als het ware de afhankelijkheid aangenomen van de bevestiging van derden, vóórdat ze uitdrukking mogen geven aan wie ze waarachtig zélf zijn. Je ziet nu het resultaat. En dat is heel pijnlijk. Maar de ervaring is ook dat hoe dieper je in de modder verzinkt, hoe groter de opstandingskrachten moeten komen. En hoe meer zielseigen ze opgeroepen worden. En hoe meer vanuit het natuurlijke 'Ik' verbonden met je eigen zielskracht, je de interactie op gang brengt wat jý nodig hebt om te zijn wie je bent.

En in de massaliteit waarin het individu vaak teloor gaat, en de zaken die nu alom geschieden, ligt een enorme oproep om weer te kiezen voor het kleinschalige, het persoonlijke, de verbeeldingskracht, waardoor je ook de visualisaties oproept van wat je nodig hebt, maar ook daarmee de gemeenschapszin uiteindelijk weet te herstellen en de eerbaarheid voor al wat leeft, en beziel is, terug brengt! Want mensen worden zielloos van aanpassing. En het enigste wat dan de ziel doet is harder kloppen op deur van het hart. Ik ben er nog, ik bèn er nog!

Dus waar het om gaat is zielsecht spreken, zielsecht handelen, en ook zielsbewuste influisteringen van jezelf goed beluisteren, waardoor ook hogere leiding toe kan treden, in dát waar je al ontmoedigd in bent.

Dan ga ik nog even in algemene zin kijken. Het gaat er bij jullie niet om om méér te doen in uiterlijke vormgeving dan wat op dít moment mogelijk is. Waar het vooral om gaat, nu is interesse op te wekken van anderen naar wat jullie vertegenwoordigen. En een taal te ontwikkelen die aanspreekbaar is. Een taal die zó genezend van aard is, dat de ander wel wénst te luisteren. Dus je hoeft het niet aan Rudolf Steiner te koppelen, hij voelt zichzelf ook gewoon een doorgever, zoals er méér doorgevers in de tijd zijn geweest, zéér respectabel, héél belangwekkend. Maar deel vanuit je éígen doorlevingsvermogen.

En het mooie is, als je niet aanhaakt op stromingen van óóit, maar gewoon deelt wat jouw ervaringswereld is, dan heb je gehoor. Dan zit er niks tussen jou en degene met

wie je communiceert. Het is soms heel lastig, omdat mensen een referentiekader willen hebben. Ik vergeet nooit, ik was ooit op Binnenlandse Zaken, omdat ik ooit een groot netwerk van voorlopers mee opgezet heb, toen iemand wilde weten bij welke richting ik hoorde. Nou hij kon alles verstaan wat ik zei, hij vond álles de moeite waard, maar wáár had ik het opgediept? Ik denk, Oh God ik kan je niet zeggen hoe ik werk.

En toen hoorde ik een richting, het werd gewoon doorgegeven. Het was gelukkig het goeie woord, het was meteen rustig. Hij begreep alles. En het was klaar. (lacht). Maar het punt is, jullie hebben al een referentiekader, als mensen iets vragen kan je zeggen waar je bij hoort. Of een gedeelte van het onderwijs waar je lering ondergaan hebt, maar spreek in aanvang alleen vanuit wat je doorleefd hebt, dat is écht voldoende! En de steun van Steiner in de rug is er écht wel.

Wim: Dank je wel voor deze mooie tips Marieke. Een allerlaatste vraag! Ik zag nog verschillende vingers. Wie heeft écht nog een hele belangwekkende vraag?

Deelnemer: Ja voedingskwaliteit. Kan je iets zeggen over het essentiële verschil?

Marieke: Ja, eigenlijk is het heel makkelijk al. Wij mensen ontwikkelen ons door de schuring die we oplopen in het leven zelf. Mensen die veel meegemaakt hebben zijn ook aanspreekbaar op de menselijke psychologie als ze het goed doorleefd hebben. En groeien daarmee ook uit in mede-menselijkheid en hartsbelevingen. Omdat niet alles van een leien dakje gaat moet je wel afdalen in je diepere zijn om tot bewustwording te komen en nieuwe vormen van handelingen te verrichten.

En zo is het ook met de plantenwereld. De plantenwereld die bloot staat aan alle getijden, en te maken heeft met de wisseling van hoe de ondergrond zich verhoudt tot het plantenleven wat daarop groeit, die heeft een heel uitdagend perspectief om symbolisch het hoofd boven water te houden. Maar áls die dat doet, dan maakt het haast niet eens uit hóé die er uit ziet, dan ligt dat krachtenveld opgeslagen in het weefsel van de plant.

En als je dát nuttigt, krijg je ook als mens voeding, omdat in de worsteling van de plant met het leven als geheel, de plant geprobeerd heeft zijn plant-eigenheid te behouden. En als je dat voedsel nuttigt, dan word je zelf ook aangesproken, dat niet alles maar van een leien dakje af moet lopen en dat het alleen maar over geluk gaat, en alleen maar de fijne dingen van het leven, maar dat leven een uitdaging inhoudt, en een traject is voor bewustzijns-ontwikkeling. En dat geen mens hier is die niet nog van alles te leren heeft.

Dus het hele bijzondere is dat de plantenwereld die buiten de kassen plaats vindt, indien mogelijk, een ander type krachtenveld herbergt dan dat de planten zo versneld kunnen groeien in het meest optimale klimaat, dat ze helemaal weerstandsloos hebben kunnen groeien, en daarmee ook weerstandsloosheid naar mensen toe afgeven die daardoor minder aankunnen in interactievelden met de buitenwereld.

Wim: Ik kan me voorstellen dat er nog veel meer vragen zijn, maar helaas moeten we deze bijeenkomst gaan afronden. Dat wil niet zeggen dat het daarmee ook helemaal over is. Een paar dingen die nog van belang zijn. De informatie die Marieke heeft vrijgegeven staat voor een deel op de website van De Vrije Mare. Daar is het terug te lezen. Daarnaast heb ik de afgelopen 2 jaar alle informatie die er over dieren zijn vrij gegeven gebundeld, dat zijn maar liefst 5 basis documenten geworden. Momenteel onderzoeken we hoe daar goed leesbare publicaties van te maken.

Het eerste boekwerk komt na de zomer uit, dus dat is een manier hoe wij proberen het in het veld neer te zetten. En het tweede initiatief zijn diermonologen op basis van de doorgegeven inspiraties van Marieke de Vrij. In het kader van het 100-jarig bestaan gaan wij die dus dit jaar op een aantal bedrijven aanbieden. Er zijn al 15 bedrijven die zich aangemeld hebben. Daar is dus echt belangstelling voor en daar zijn we heel erg blij mee.

Die Diermonologen zijn er vooral ook voor bedoeld om een dialoog -dan zeg ik het goed hè- op gang te brengen, tussen degenen die op bedrijven werken en degenen die de producten afnemen. Per bijeenkomst kiezen we voor 2 monologen om daar mee te starten, de monoloog van het dier, vervolgens de monoloog van de veehouder of van degene die op de boerderij werkt, en daarna een dialoog met de aanwezigen. Dus we hopen ook op die manier heel zorgvuldig om te gaan met allerlei gezichtspunten die er zijn.

En als laatste kan ik nog melden dat Marieke heeft aangegeven dat ze bereid is om nóg een paar verdiepingdagen aan te bieden, om écht dieper op bepaalde materie in te gaan. Wij houden ons graag aanbevolen voor onderwerpen, vooral ook vragen die aansluiten bij het thema van deze bijeenkomst: Wat vraagt door-ontwikkeling? Marieke, héél hartelijk dank voor jouw bijdrage aan deze conferentie.

Marieke: En jij bedankt Wim en jullie vooral ook allemaal bedankt voor jullie respectabel eerbaar werk. Want ik ben er zo blij mee dat jullie er zijn!